

осіб з відновлення (підтвердження) поупненого (оскарженого) права без звернення за допомогою до компетентних органів і організацій

Конституція України значно розширила методологічні можливості захисту прав та свобод громадянами закріпивши їх право після виконання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом до відповідних судових установ чи міжнародних організацій членом або учасником яких є Україна. Це конституційне положення відповідає вимогам ст. 26 Європейської конвенції з прав людини

Лотримання наведеної вимоги є визначальною умовою виконання не одного методу захисту прав та свобод – поання та прийняття скарги до розгляду Європейським судом з прав людини. У одному з перших рішень Європейський суд зазначив що система захисту прав людини передбачена Конвенцією за своєю природою є допоміжною і за встановленням нею процесуальним правилом особа може полати скаргу до Ради Європи лише після того як використає всі доступні внутрішні державні засоби правового захисту.

У Європейському суді з прав людини напаяьовано певні критерії вирішення питань щодо виконання всіх національних засобів захисту. До них належать доступність, допільність та ефективність звернення безпідставне чи безнадійне звернення до судових або інших органів державної влади країни якщо практика правозастосування яка склалася не залишає налії на заловлення скарги. В Україні скарги щодо поупнення прав і свобод людини можуть бути вирішені Президентом, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів, судами, прокуратурою, Уповноваженим Верховної Ради з прав людини.

Сьогодні в Україні існує нагальна проблема удосконалення механізму захисту прав і свобод людини та громадянина. Тому оптимізація діяльності органу конституційної юрисдикції вкрай необхідна. Такий процес непростий і до того ж практична його реалізація вимагає глибокого теоретичного осмислення. Лонині залишаються неврегульованими деякі важливі процесуальні питання конституційного судочинства внаслідок чого складно залучити до участі в перевірці конституційності законів та інших правових актів які закріплюють права та свободи людини суддів загальних судів представників прокуратури та інших правоохоронних органів. Вілтак потенціал конституційної юстиції щодо захисту прав і свобод людини та громадянина використовується в Україні не в повній мірі.

Якщо виходити з розуміння того що конституційне правосуддя в Україні має стати справді важливим інструментом захисту прав і свобод людини та громадянина то потрібно внести низку законодавчих процесуальних копедацій в профільне законодавство з метою оптимізації діяльності Конституційного Суду України у сфері забезпечення та гарантування прав і свобод людини.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА – ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Джирма Л.О., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, професор кафедри загальноправових дисциплін ННПП НАВС Пустовіт Ж.М.

Концепція правової держави була розвинена німецькою юридичною наукою і після Другої світової війни стала однією з важливих складових європейської політичної ідентичності, яка лягла в основу правових систем більшості європейських країн. У більшості конституцій постсоціалістичних країн Східної Європи принципи правової держави знайшов своє формальне закріплення. Більше того, на сьогодні від того, наскільки та чи інша країна Європи забезпечує втілення принципу правової держави в життя, значною мірою залежать перспективи її членства в Європейському Союзі.

В Україні поряд з суто німецьким «винаходом» – принципом правової держави, на конституційному рівні знайшов закріплення й інший принцип, відомий насамперед англосаксонській правовій доктрині – принцип верховенства права.

Влада -явище соціальне. Соціальна влада присутня (хоча й у прихованій формі) скрізь, де є усталені об'єднання людей: у сім'ї, виробничих колективах, державі, тобто там, де є реальні можливості і спроможність впливати на поведінку людей за допомогою яких-небудь засобів. Динаміка розвитку будь-якої організованої спільності людей є боротьбою між владою і хаосом.

У найширшому значенні влада - завжди вольові відносини: індивіда до самого себе (влада над собою), між індивідами, групами, класами в суспільстві, між громадянином і державою, між посадовою особою і підлеглим, між державами. Реалізується вона у сфері особистої та суспільної діяльності - політичної, економічної, правової.

Основними компонентами влади є її суб'єкт, об'єкт, засоби (ресурси) і процес, що призводить до руху всі її елементи (механізм і засоби взаємодії суб'єкта і об'єкта).

Соціальна (публічна) влада - вольові (керівництва — підкорення) відносини між людьми з приводу організації їх спільної діяльності, вироблення та здійснення спільної для даного соціального колективу волі (інтересу).

Державна влада є особливим різновидом соціальної влади. Якщо у первісному суспільстві соціальна влада має публічний (суспільний) характер, то в класово-організованому - політичний. У державі ми маємо справу з політичною владою. В аналізі політичних систем суспільства влада посідає таке саме місце, як гроші в економічних системах: вона має міцні корені в суспільному і приватному житті громадян.

Головним обов'язком держави, згідно зі статтею 3 Конституції України, є утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

По-перше, кожен громадянин відповідно до Закону України «Про звернення громадян» має право особисто звернутись до органів державної влади та місцевого самоврядування, які, в свою чергу, повинні розглянути звернення та надати обґрунтовану відповідь у термін, встановлений Законом.

По-друге, Конституцією України гарантовано, що кожен громадянин має право звернутись до суду за захистом своїх прав та свобод, якщо ці права чи свободи порушені або порушуються, створено чи створюються перешкоди для їх реалізації, мають місце інші ущемлення прав та свобод.

Таким чином, в Україні створено механізм реалізації конституційного права особи на захист прав і свобод людини і громадянина. Існуюча судова практика з даних справ свідчить про розширення сфери судового захисту, в тому числі судового контролю за правомірністю і обґрунтованістю рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб».

Принцип верховенства права означає, що у правовій державі має панувати закон, а не інтереси осіб, у руках яких у певний момент перебуває влада; функції держави полягають у регулюванні відносин між усіма суб'єктами права на основі закону.

Легітимність – це морально-психологічне сприйняття влади громадянами, визнання її права здійснювати управління соціальними процесами, згода, готовність їй підпорядковуватися. У вузькому розумінні легітимною визнається законна влада, утворена у відповідності із процедурою, передбаченою законами.

Правова форма діяльності органів державної влади є діяльністю легітимною не тільки тому, що органи влади формуються у відповідності із правовими процедурами, але й тому, що забезпечує права та свободи людини. Правова держава передбачає, що підзаконність державної влади (принцип верховенства закону) доповнюється визнанням за окремою особою невід'ємних і невідчужуваних прав, які передують самій державі. Тому у правовій державі принцип верховенства закону доповнюється принципом верховенства права. Принцип верховенства права означає, що для правової держави необхідно але зовсім не достатньо, щоб усі, зокрема і сама держава, дотримувались законів. Необхідно щоб ці закони були правовими, щоб закони виражали загальну і рівну для всіх міру (норму) свободи людини.

Таким чином, правова держава – це держава, яка функціонує на підставі та в межах правового закону. Така держава повинна виходити із принципу свободи особистості при формуванні своїх законів, проведених їх у життя, і взагалі у процесі здійснення усіх інших своїх функцій.

Законотворчий процес і практика правозастосування показують, що реалізація принципу верховенства права на сьогодні стикається з рядом проблем. Насамперед, поширеним явищем є нерозуміння самого принципу верховенства права, його ототожнення з радянським принципом верховенства позитивного закону. Часто застосовуються закони, які жодним чином не вписуються в концепцію природного права, відірвані від природних прав і свобод людини, порушують їх. Як і за радянських часів, громадяни часто не можуть реалізувати свої права лише через відсутність позитивного закріплення відповідних прав у законах та підзаконних актах або ж через відсутність механізмів реалізації тих прав, які задекларовані у законах.

Принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки порушується, сама роль судів в системі стримувань і противаг залишає бажати кращого – фінансова, політична та інша залежність судів і суддів від інших гілок влади не дозволяє судовій гілці забезпечувати баланс повноважень. Парламент і уряд, особливо останнім часом, перебирають на себе функції і повноваження, не передбачені Конституцією.

Конституція і закони часто тлумачаться не системно, у зв'язку з іншими положеннями, а суто буквально. Прикметним є й те, що буквально тлумачення останнім часом набуло поширення і в практиці Конституційного Суду України – органу, який відіграє ключову роль у забезпеченні принципу поділу влади.

Законотворчий процес і практика правозастосування показують, що реалізація принципу верховенства права на сьогодні стикається з рядом проблем. Насамперед, поширеним явищем є нерозуміння самого принципу верховенства права, його ототожнення з радянським принципом верховенства позитивного закону. Часто застосовуються закони, які жодним чином не вписуються в концепцію природного права, відірвані від природних прав і свобод людини, порушують їх. Як і за радянських часів, громадяни часто не можуть реалізувати свої права лише через відсутність позитивного закріплення відповідних прав у законах та підзаконних актах або ж через відсутність механізмів реалізації тих прав, які задекларовані у законах.

Конституція і закони часто тлумачаться не системно, у зв'язку з іншими положеннями, а суто буквально. Прикметним є й те, що буквально тлумачення останнім часом набуло поширення і в практиці Конституційного Суду України – органу, який відіграє ключову роль у забезпеченні принципу поділу влади.

Утвердженню принципу верховенства права не сприяє і відсутність належних інституційних механізмів його забезпечення. На відміну від багатьох інших європейських країн, громадяни в Україні не мають права безпосереднього звернення до Конституційного Суду із скаргою на закони, які звужують їх конституційні права або суперечать Конституції. Повноцінну систему адміністративних судів і досі не створено, прокуратура здійснює ті ж функції, що і за радянських часів. Інститут адвокатури у нинішньому його вигляді зберігає ряд пережитків радянської доби. Принцип доступності правосуддя не має належного забезпечення. Кримінальний процес по суті залишається інквізиційним, а не змагальним, як передбачено Конституцією – перед суддею ставиться завдання пошуку істини у справі, а не вирішення справи на основі наявних аргументів сторін. При цьому в самому процесі домінує суддя і прокурор, тоді як права підозрюваних, обвинувачених та підсудних, їх представників позбавлені належних механізмів реалізації.

Діяльність парламентського омбудсмена заполітизована, він прагне не стільки здійснювати свої прямі функції (захист прав людини), скільки забезпечувати політичну підтримку під час розглядів щорічних звітів про його діяльність. Відповідно, значення цього інституту в контексті захисту прав людини на практиці не є високим. Зазначені проблеми лише дають загальне уявлення про основні труднощі, пов'язані із становленням України як правової держави.

Отже, «Людина - право - держава» є закономірний системоутворюючий зв'язок, без якого неможливе законодавче закріплення і державне забезпечення прав і свобод людини. Такі основні і загальні закономірності характерні для виникнення держави і права, їх сутності, ознак, функціонування апарату держави, режиму законності та правопорядку та ін.

ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ЯК ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ ІДЕЇ ПРАВА

Давидюк Х.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри загальноправових дисциплін ННПП НАВС Кулик Т.О.

В теперішній час політичних, економічних, соціальних та моральних змін, що відбуваються в Україні, необхідність здійснення у зв'язку з цим реформ, мимоволі викликає гостру необхідність переоцінки існуючих цінностей, перегляд великої кількості теоретичних та практичних уявлень, підходів, досвіду та практики. На сьогодні, в контексті зазначених змін набуває вагомості прикладне застосування філософсько-правових знань, серед яких філософські проблеми влади, реалізації права, аспекти євроінтеграції України тощо. Зараз правова наука зіткнулася із проблемою моно розуміння права, і як наслідок, правозастосування. Право як ідея чинить суттєвий вплив на суспільний розвиток, але особливо значимим для людей воно стає тоді, коли ця ідея предметною, реалізовується, стає дійсністю. Правозастосування є практичним втіленням ідеї права і виступає відображенням правової дійсності, стає індикатором того часу, в контексті якого воно здійснюється.

Розвиток міжнародного співробітництва на сучасному етапі показав, що основним компонентом даної системи повинна стати людина, її права та гарантії їхньої реалізації. На сьогоднішній день вже склався досить значний комплекс прав як соціального, політичного, так і культурного характеру. Реалізація цих прав в Україні та відповідність їх європейським стандартам і є ключовим питанням в наш час.

Системний аналіз процесів, що мають місце в організаційно-нормативній діяльності ЄС та Ради Європи, свідчить про формування нової парадигми публічного управління – гуманізації управлінської діяльності через посилення міжнародної компоненти в механізмі забезпечення прав людини. Її суттєвими особливостями є: подолання існуючих протиріч та розмежування сфер впливу міжнародних органів захисту прав людини, зокрема судових органів Ради Європи; міжрегіональне запозичення окремих змістовних елементів детермінування прав людини; поступове формування міжурядової уніфікованої системи змістовних стандартів прав людини. На європейському континенті інститут вшанування прав людини існує не тільки на національному (у межах окремих держав-членів ЄС), але й наднаціональному рівні, у межах ЄС. Такий інструмент являє собою сукупність норм права ЄС, що закріплюють найбільш важливі та єдині для всього Союзу стандарти поведінки людини і громадянина в суспільстві, а також принципи взаємин громадян з органами публічної влади на всіх рівнях, у тому числі з інститутами ЄС. Інститут основ правового захисту людини і громадянина формує складову частину «комунітарного права» ЄС, а за сферою застосування охоплює всю договірну базу ЄС.

На даному етапі державотворення входження України у світове співтовариство й демократичні перетворення всередині країни вимагають принципово нового ставлення до інституту прав і свобод людини. При цьому змінюється ставлення держави до загальновищезначущих положень міжнародного права щодо прав людини. Зокрема, після здобуття членства України в Раді Європи у 1995 р. Норми європейського права активно впливають на національну правову систему і вона здобуває якісно новий рівень, в українському суспільстві формуються, хоча й повільно, демократична правосвідомість і система правовідносин, заснованих на ідеях забезпечення людської гідності, визнання й захисту основних прав і свобод особи, пріоритету загальнолюдських цінностей.